

הבחירות לנשיאות רוסיה מעיני בלוגרים צבאיים רוסיים

אלה איטקין וארקדי מיל-מן | 16 באפריל, 2024 | גיליון 1849

הבחירות לנשיאות רוסיה שנערכו ב-15-17 במארס סיפקו לבלוגרים צבאיים רוסיים הזדמנות לקדם נרטיב פרו-פוטניניסטי ופרו-מלחמתי. ניתוח ידיעות משלושה ערוצי טלגרם מובילים, שהופיעו בארבעת החודשים שקדמו לבחירות, מצביע על קשר בינם לבין קידום הלגיטימציה של השלטון והמשך המלחמה באוקראינה. במערכת הבחירות שירתו הידיעות את הדימוי של אוקראינה והמערב כאנטי-דמוקרטיים, המנסים לחבל בדמוקרטיה הרוסית. פוטין מצידו תואר כמנהיג חזק המגן על הדמוקרטיה מפני התערבות זרה, ומנהל מלחמה צודקת על כינונה של דמוקרטיה בשטחים שכבשה רוסיה על אדמת אוקראינה.

המשך הלחימה באוקראינה עמד במוקד הבחירות לנשיאות ברוסיה, שנערכו ב-15-17 במארס 2024. נצחונו של פוטין, שלא התמודדו מולו מתחרים אמיתיים, יצר מצג של החברה הרוסית ככזאת התומכת בהמשך הלחימה והרואה בה את מימושו של הרגש הלאומי. תוצאות הבחירות – 87.28 אחוזי תמיכה בפוטין – העניקו לו לגיטימציה שלטונית וצבאית והפכו למנהיג בעל כוח רב עוד יותר, שכן העידו על תמיכה בדרכו.

המלחמה בין רוסיה לאוקראינה מתנהלת בשדה הקרב הממשי והדיגיטלי כאחד, ובזירה הדיגיטלית פועלים בלוגרים צבאיים – עיתונאים, אנשי דיגיטל ותוכן – הנמצאים בקשר עם החזית ומדווחים ברשת החברתית טלגרם. לרוב, ערוצים אלה מציעים מידע מקיף יותר מאשר המידע הרשמי של משרד ההגנה הרוסי, ולעיתים גם ביקורת על מפקדים רוסיים בכירים. כל הערוצים מציגים תמיכה במלחמה ועמדה אנטי-מערבית מובהקת. במהלך המלחמה הם הפכו פופולריים במיוחד בשל הפצת מידע צבאי ייחודי ועקב הגישה הבלתי-אמצעית שיש להם לכוחות הרוסיים ולתמונת הלחימה בשטח. לפופולריות שלהם תרמה גם הפיכת פלטפורמת טלגרם, על פי דוח של סוכנות הידיעות הרוסית הממשלתית TASS שפורסם בינואר 2024, לרשת החברתית המועדפת ברוסיה מבחינת טרפיק, אשר עקפה בשימוש את WhatsApp. האפליקציה רשמה את הגידול הרב ביותר בין הרשתות החברתיות מאז תחילת המלחמה, במיוחד לאור חסימתן של פייסבוק ואינסטגרם בתחומי רוסיה.

שלושת הערוצים שנסקרו הם בין הפופולריים ביותר לצריכת תוכן מלחמתי בקרב החברה הרוסית: Kotsnews - בהובלת אלכסנדר קוק, עיתונאי ולוחם שעובד בעיתון **קומוסמולסקיה פרבדה**; Rybar - של מיכאיל זבינצ'וק, לוחם מילואים ועיתונאי שעבד עם משרד הפנים הרוסי;

Colonelcassad - של בוריס רוזין, בלוגר ותועמלן של המשטר. קהל העוקבים של הערוצים נע בין 570.7 אלף ל-1.1 מיליון עוקבים לכל אחד מהם.

הערוצים נתפסים בעיני הקהל הרוסי כמהימנים, אך עצמאותם מהממסד הרוסי מוטלת בספק. הוכחה לקשר ההדוק בין הממסד לבלוגרים סיפקה פגישה חצי-רשמית בת שעתיים שקיים פוטין בקרמלין ביוני האחרון עם בלוגרים צבאיים, מובילים במטרה לשמוע את בקשותיהם ותלונותיהם. [פגישה זו מוצגת בכללותה באתר הקרמלין](#). פעילותם של הבלוגרים בשירות התקשורת הממלכתית ובממסד הרוסי קיבלה משנה תוקף על ידי פרסי עיתונות רוסיים שזכו בהם, וכן בסנקציות מערביות המופעלות כנגדם בשל תפקידם בהפצת תעמולה בחסות הקרמלין. הקשר לשלטון בא לידי ביטוי גם על ידי העברת מסרים וידיעות ישירות מהערוץ הרשמי של הנשיא בטלגרם, ובאי-נקיטת עמדה ביקורתית כלפיו - בניגוד לבלוגרים מסוימים אחרים במדינה. לפיכך, יש להתייחס לערוצים אלו כלערוצי תעמולה, הממלאים בזירה הדיגיטלית של מלחמת רוסיה-אוקראינה תפקיד מרכזי בעיצוב וקביעת דעת קהל ברוסיה.

מעקב אחר תעמולת הבחירות בערוצים הנבחרים בתקופה דצמבר 2023 – מארס 2024 מעלה שלושה מסרים עיקריים המופצים לקהל הרוסי. הראשון, תיאור השתתפות בבחירות כחובה אזרחית המגנה על הדמוקרטיה הרוסית מפני המערב ואוקראינה, שמוצגים ככוחות לא דמוקרטיים; השני, השתתפות בבחירות מוצגת כתורמת לביסוס השלטון הרוסי באזורים הכבושים באוקראינה; והשלישי, הבחירות כאמצעי לחיזוק המסר מהקרמלין שלפיו אין עם אוקראיני, ושאוקראינה הינה חלק היסטורי מרוסיה. כל אלו יחדיו תורמים ליצירת דמותו של פוטין כמנהיג חזק ומנצח, ובעקיפין מעניקים לגיטימציה לשורת צעדים שינקוט אחרי הבחירות, למשל גל גיוס נרחב נוסף, וצעדים כלכליים לא אהודים וביניהם העלאת מיסים והלאמת מפעלים לטובת המאמץ המלחמתי.

הטענה כי רוסיה היא מדינה דמוקרטית המתגוננת מפני כוחות אנטי-דמוקרטיים באוקראינה ובמערב באה לידי ביטוי במופעים רבים בכתב ובווידיאו בערוצי הטלגרם. לעיתים, האשמה מופנית כלפי נאט"ו, שמתואר כסוכן כאוס המנסה להטמיע מסרים כוזבים בקרב הציבור על מנת שייצא לרחובות להפגין. כך למשל, ב-Kotsnews התפרסמה ב-10 בדצמבר ידיעה כי נציגי כוחות נאט"ו נתפסו על ידי וועדת הבחירות המרכזית הרוסית בזמן שהכינו פרובוקציות על ידי הפצת ידיעות מזב ברשתות החברתיות: "אין ספק שהמערב לא יחמיץ את ההזדמנות להשפיע על המצב הפוליטי במדינתנו. עדיין קיימת אצלו האמונה שברגע שפוטין יפול, רוסיה תיכנע מייד ותפסיק להוות בעיה. לכן, עליכם להיות ערוכים לניסיונות מבחון להרעיד את המשטר". טענה דומה נשמעה גם אצל Rybar, שהאשים את המערב בקידום נרטיבים המדגישים את קשיי החיים של האזרחים הרוסיים. לטענתו, נרטיבים אלו נפוצו יותר ויותר סמוך למועד הבחירות, כשמטרתם לחבל בזכות הדמוקרטיה של אזרחי המדינה על ידי ארגון מחאות המוניות, שיובילו לערעור השלטון ולחבלה בהליך הדמוקרטי התקין. טענות דומות נשמעות גם כלפי הכוחות האוקראיניים: ב-Colonelcassad התפרסמה ידיעה דומה ב-10 בפברואר

המיוחסת לאוקראינה, ובה ניסיונות להכפשת השלטונות הרוסיים באזורים הכבושים, בכוונה למנוע מאזרחי רוסיה החדשים להשתתף בהן.

לצד זאת, על רקע הבחירות חתרו הבלוגרים הצבאיים להציג את רוסיה כדמוקרטיה אמיתית לעומת אוקראינה. במקום שלטון דמוקרטי, כך נטען בערוצים, שולטים באוקראינה אוליגרכים שחיים חיי זוהר בעודם משתמשים באזרחים כבשר תותחים בשדה הקרב לטובת מטרה אנוכית של שליטה וצבירת כח. "לנו יש שורה שלמה של מועמדים העונים לכל טעם וצבע (מלבד צבעי הקשת)...אתם יכולים לתאר לעצמכם אקזוטיקה כזו בקייב? לא מצליחים? גם אני לא. אבל אל תטעו, שם באירופה זו הדמוקרטיה האמיתית ופה ביצה ודיקטטורה", כתב קוץ באירופה בסוף ינואר. כך מנוצלת ההחלטה האוקראינית - החוקתית [הקולקטיבית](#) - על אי-קיום בחירות במהלך מלחמה לטובת התעמולה הרוסית, המתארת בערוצי הטלגרם תמונה לעומתית שלפיה רוסיה היא מדינה דמוקרטית הנלחמת על ערכים של צדק וחירות בתוך גבולותיה ובשטחיה החדשים.

מספר סרטוני בחירות שהופצו בערוצי הטלגרם מציגים חיילים אוקראינים, שכביכול מבינים את טעותם בשדה הקרב עצמו, עוברים צד ומשתתפים בבחירות לנשיאות ברוסיה. מסר זה בא לידי ביטוי באמצעות פוסטים נוספים, המספרים ומציגים תמונות של תושבים שמתאזרחים במיוחד לקראת הבחירות. כך למשל נכתב תחת תמונה של משפחה עם דרכונים רוסיים חדשים ב-23 לפברואר ב-Colonelcassad: "אזרחים חדשים של רוסיה. רק בשבוע שעבר הם גרו באבדייבקה הכבושה. היום הם כבר אחינו האזרחים. ואפילו תהיה להם האפשרות לקחת חלק בבחירות." רצונם של הלוחמים והאזרחים כאחד מוצג כזהה לזה של אינטרס השלטון, בעוד שהשתתפות בבחירות לנשיאות ברוסיה היא ביטוי להכרה בלגיטימציה הרוסית בשטחים הכבושים.

מתוך סרטון תעמולת בחירות המציג חיילים אוקראינים שקורעים את הדרכון שלהם ומשתתפים בבחירות לנשיאות רוסיה, Colonelcassad, 15.2.24.

יתרה מכך, הצגתם של תושבי המקום, אזרחים וחיילים כאחד, כמבקשים את הדרכונים הרוסיים וההשתתפות בבחירות משקפים את העמדה של פוטין אשר לאחדות העמים הרוסי והאוקראיני תחת רוסיה הגדולה, ולשלילת ההיסטוריה והזהות הייחודית האוקראינית. הממסד הרוסי מקדם נרטיב זה מספר שנים, עוד טרם הפלישה לאוקראינה. ייצוגים אלה מיייתרים למעשה את המוטיבציות בגינן אוקראינה נלחמת על עצמאותה.

ערוצי הבלוגרים הצבאיים צברו פופולריות רבה במהלך שנות המלחמה עם אוקראינה והפכו אהודים בקרב הקהל הרוסי כמקור לחדשות וידיעות על אודות הנעשה בחזית. על רקע הבחירות האחרונות לנשיאות הומחשה חשיבותם להעלאת התמיכה במלחמה והלגיטימציה שלה ושל שלטונו של פוטין, המוצג בהם כמנהיג חזק, השומר על ערכי רוסיה ונלחם נגד כוחות המערב ואוקראינה. תרומתם המשמעותית לעיצוב דעת הקהל הרוסית אינה מוטלת בספק.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט